

تخریب

نرم افزارهای

رایانه ای با

نگرشی نوین

به جرم تخریب

کیفری

✓ محسن نامی - دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق
چکیده

جرم تخریب از جمله جرایمی است که از لحاظ موضوع در گروه جرایم علیه اموال و مالکیت جای می‌گیرد. لیکن برخی از انواع آن یا به دلیل نوع مال مورد تخریب، که جزء اموال دولتی و عمومی یا فرهنگی و مذهبی یا اموال مورد استفاده‌ی عامه می‌باشند و یا به دلیل قصد و نیت مرتکب که در راستای اعمال تروریستی و خراب کارانه و به قصد مقابله با حکومت و یا اهداف سیاسی دیگر دست به تخریب اگر نرم افزارهای رایانه ای، موضوع ارتکاب جرم "تخریب" واقع شوند، با وجود این که ویژگی‌های مال را داشته؛ یعنی هم قابل تقویم به پول هستند، هم فایده‌ی عقلانی و مشروع و هم قابلیت اختصاص یافتن دارند، به دلیل غیر عینی و غیر ملموس بودن آن‌ها مرتکب این عمل را نمی‌توان تحت عنوان تخریب کیفری تعقیب کرد. لذا کشورهای مختلف دو عنوان "تخریب داده‌ها" و "سایبوتاژ کامپیوتری" را در قوانین خاص جرم‌انگاری نموده‌اند. کشور ایران نیز به موجب لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه ای، عمل تخریب نرم افزارهای رایانه ای را تحت دو عنوان "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" و "اختلال در سیستم" جرم‌انگاری کرده است.

عمل تخریب نرم افزارهای رایانه ای جزء جرایمی است که رایانه در آن موضوع جرم بوده و با ابداع و اختراع کامپیوتر به وجود آمده است؛ ولی با این وجود از لحاظ ماهیت بسیار شبیه جرم تخریب است. این نوشتار در ابتدا کلیاتی در مورد جرم تخریب ارائه داده است و سپس به بحث و تفصیل دو جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" و "اختلال در سیستم" با توجه به مواد مورد نظر در لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه ای پرداخته و در انتها روش‌های فنی ارتکاب این دو جرم را متذکر می‌شود.

درآمد

امروزه دستگاه‌های قضایی کشورهای جهان با نسلی نوین از جرایم و تخلفات مواجه شده‌اند که ابزاری با نام "رایانه" وسیله‌ی ارتکاب جرم و در برخی موارد موضوع جرم است. در معنای اول، رایانه وسیله‌ی ارتکاب جرم می‌شود؛ یعنی جرم‌هایی که از حیث سنتی قابل ارتکاب بود، اکنون یا به وجود آمدن رایانه تسهیل می‌شوند و ابعاد آن‌ها گسترده‌تر، میزان خسارتشان بیشتر و امکان پیگیری مجرم سخت‌تر می‌شود. از جمله مصادیق این جرم‌ها، کلاهبرداری رایانه‌ای است. اما از طرف دیگر در برخی از این تخلفات، رایانه موضوع جرم است. در واقع جرم‌های جدیدی با ابداع رایانه به وجود آمده که در گذشته وجود خارجی نداشته‌اند؛ مواردی چون سرقت داده‌ها، جرایم جدیدی هستند و قابل مقایسه با جرم‌های راهنمایی و رانندگی که به طور قطع تا قبل از ابداع و اختراع وسیله‌ای به نام خودرو قابل تحقق و تصور نبودند، نیستند.^(۱) اما بعضی از انواع همین جرم‌های نوع دوم را می‌توان نام برد که از لحاظ ماهیت

بسیار شبیه جرایم سنتی بوده و تنها موضوع جرم در آن‌ها تفاوت کرده است؛ از جمله جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" و جرم "اختلال در سیستم" که دارای شباهت فراوانی با جرم "تخریب" هستند. در قسمت بعد کمی بیشتر با این جرم آشنا می‌شویم.

جرم تخریب

از لحاظ لغوی واژه‌ی تخریب به معنای خراب کردن، ویران نمودن و نابود کردن است. علی‌رغم تأکید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر مصون بودن مال اشخاص از تعرض (اصل ۲۲) و محترم بودن مالکیت شخصی (اصل ۴۷)، در قوانین موضوعه تعریفی از جرم تخریب ارائه نشده و تنها به ذکر مصادیقی از آن بسنده شده است. این مصادیق از جمله در فصول هفتم، نهم و بیست و پنجم قانون اخیرالذکر و فصل نهم "قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح" دیده می‌شوند.

با ملاحظه‌ی مصادیق جرم تخریب، این جرم را می‌توان عبارت از "نابود کردن یا خسارت وارد آوردن عمدی به مال متعلق به غیر" دانست. بدین ترتیب «نابود کردن»^(۲) با ایراد

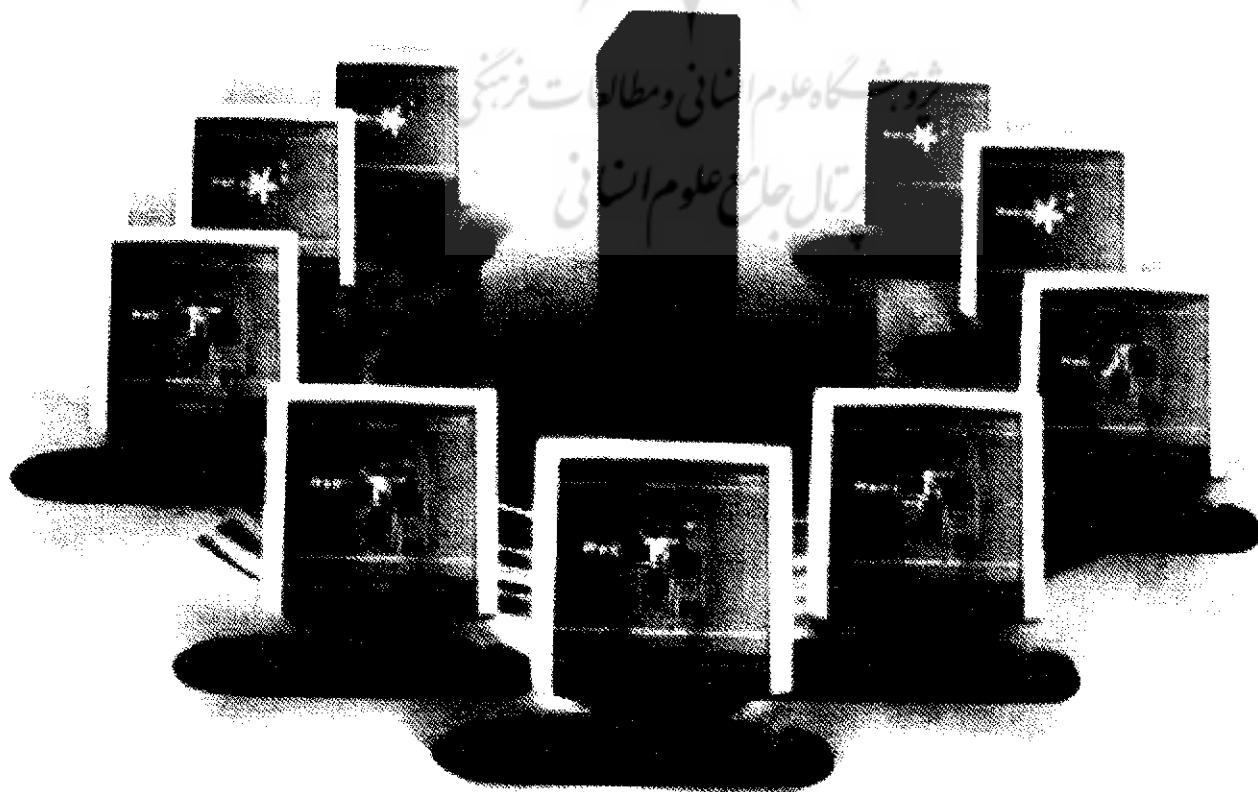
خسارت^(۳) به مال متعلق به غیر» عنصر مادی جرم «و عمدی» بودن عمل، عنصر روانی آن است.^(۴)

اما در مورد موضوع جرم تخریب یعنی "مال" دو نکته به نظر می‌رسد؛ اول این که مال در اصطلاح حقوقی به چیزی گفته می‌شود که بتواند مورد داد و ستد قرار گیرد و از لحاظ اقتصادی دارای ارزش مبادله باشد. بنابراین می‌توان گفت به چیزی مال گفته می‌شود که دارای دو شرط اساسی باشد:

(۱) مفید باشد و یکی از نیازهای مادی و معنوی را برآورد. ولی باید توجه داشت که این فایده باید مشروع و عقلایی باشد؛ لذا نابود کردن بشکه‌ی شراب، جرم تخریب محسوب نمی‌شود.

(۲) قابل اختصاص یافتن به اشخاص باشد.^(۵) بنابراین آلوده کردن هوا به علت عدم قابلیت اختصاص یافتن هوا و در نتیجه مال محسوب نشدن آن، ذیل عنوان تخریب واقع نخواهد شد.

و نکته‌ی مهم دیگری که توجه به آن کمال اهمیت را دارد این است که اموال غیر عینی و

غیر ملموس تحت شمول عنوان تخریب قرار نمی‌گیرد؛ مثل این که کسی به طلب یا حق اختراع یا اسرار تجاری دیگری صدمه‌ای وارد کرده و یا با دست کاری در برنامه‌ی رایانه‌ای آن را مختل نماید. این شرط در حقوق انگلستان نیز وجود دارد و این موارد تخریب کیفری محسوب نمی‌شوند؛ هر چند مورد اخیر، یعنی دست کاری در برنامه و داده‌های رایانه‌ای بدون ایراد و صدمه‌ی فیزیکی به دستگاه به موجب بخش (۶) ۳ "قانون سوء استفاده از رایانه" مصوب سال ۱۹۹۰ جرم خاصی محسوب می‌گردد.^(۶) و به همین علت است که "لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه‌ای" در ایران هم دو عنوان "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" و "اختلال در سیستم" را جرم انگاری کرده و برای آن‌ها عناوین و مجازات‌هایی جدای از جرم "تخریب" در نظر گرفته است.

ولی آن چه در مورد عینی بودن مال مورد تخریب گفتیم به معنی آن نیست که خسارت وارده به آن نیز لزوماً باید ملموس و قابل مشاهده باشد. بنابراین به نظر می‌رسد کسی را که برای مثال، یک فیلم عروسی را از روی یک نوار ویدئویی پاک کرده، می‌توان به تخریب کیفری محکوم کرد. هر چند که در ظاهر به نوار خسارتی وارد نشده است. همین نظر در حقوق انگلستان پذیرفته شده است. به همین دلیل در این کشور پاک کردن برنامه‌ی موجود بر روی یک کارت پلاستیکی که یک اژه‌ی رایانه‌ای را کنترل می‌کرده، از نظر دادگاه تخریب محسوب گشت.^(۸)

رایانه به عنوان مجرم جرم تخریب

در این قسمت به این مطب می‌پردازیم که آیا رایانه شرایط آن را دارد که به عنوان مال موضوع جرم تخریب واقع شود. توجه به این نکته که رایانه از دو قسمت سخت افزاری و نرم افزاری تشکیل یافته، پاسخ به این سؤال را بسیار راحت خواهد کرد. پس می‌توان بحث مذکور را به این ترتیب دنبال کرد که قسمت‌های سخت

از لحاظ لغوی واژه‌ی تخریب به معنای خراب کردن، ویران نمودن و نابود کردن است. علی‌رغم تاکید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر مصون بودن مال اشخاص از تعرض (اصل ۲۲) و محترم بودن مالکیت شخصی (اصل ۴۷)، در قوانین موضوعه تعریفی از جرم تخریب ارائه نشده و تنها به ذکر مصادیقی از آن بسنده شده است. این مصادیق از جمله در فصول هفتم، نهم و بیست و پنجم قانون اخیرالذکر و فصل نهم "قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح" دیده می‌شوند.

به هر نحو تخریب یا مختل نماید؛ به طوری که منتهی به ضرر غیر شود، به حبس از شش ماه تا دو سال و یا به پرداخت جزای نقدی از ۵ میلیون ریال تا ۲۰ میلیون ریال محکوم می‌گردد. "بدین ترتیب "پاک کردن، صدمه زدن، دست کاری کردن، غیر قابل استفاده نمودن، مختل کردن داده‌های رایانه‌ای یا مخبراتی دیگری" عنصر مادی جرم و "قصد اضرار" عنصر روانی آن است.

از میان آن چه به عنوان عنصر مادی جرم نامیده شد "پاک کردن، صدمه زدن، دست کاری کردن، غیر قابل استفاده نمودن و مختل کردن" جزء عمل فیزیکی جرم و این که موضوع جرم داده‌های رایانه‌ای یا مخبراتی بوده و متعلق به دیگری باشد، جزء شرایط و اوضاع و احوال لازم برای تحقق جرم هستند. عمل فیزیکی این جرم معمولاً به صورت فعل مثبت ارتکاب می‌یابد ولی تصور تحقق جرم به صورت ترک فعل و یا فعل منفی هر چند دشوار لیکن ممکن است؛ مثل وقتی که مسئول قسمت رایانه‌ای یک شرکت با اطلاع یافتن از شروع اختلال در داده‌ها و توانایی بر جلوگیری و رفع، مبادرت به آن نرزد که در این صورت عمل فیزیکی جرم به صورت فعل منفی است. نکته‌ی دیگری که از متن ماده استنباط

افزازی رایانه به عنوان مالی عینی و ملموس به طور کامل این قابلیت را دارد تا موضوع جرم تخریب واقع گردد. لذا هر گونه دست کاری عمدی بر روی سیستم و تولید عمدی هر گونه ویروس و برنامه‌های دیگر رایانه‌ای که موجب نابود کردن و خسارت وارد آوردن به قسمت‌ها سخت افزاری دستگاه شود، البته به این شرط که رایانه متعلق به غیر باشد، تحت عنوان تخریب کیفری واقع خواهد شد.

اما قسمت‌های نرم افزاری رایانه غیر عینی و غیر قابل لمس است و با توجه به مباحثی که در قسمت‌های قبل مطرح شد، از بین رفتن یا صدمه دیدن آن‌ها، تحت عنوان مجرمانه‌ی تخریب قرار نمی‌گیرند. لذا لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه‌ای این موضوع را تحت دو عنوان "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها"^(۹) و "اختلال در سیستم"^(۱۰) جرم انگاری کرده که در زیر به بحث و تفصیل آن‌ها خواهیم پرداخت.

ماده (۱۰) این لایحه در مقام بیان جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" مقرر داشته است: "هر کس به قصد اضرار، داده‌های دیگری را از سیستم رایانه‌ای یا مخبرتی یا از حامل‌های داده پاک نماید یا صدمه بزند یا دست کاری کند یا غیر قابل استفاده نماید و یا

عمل فیزیکی این جرم معمولاً

به صورت فعل مثبت ارتکاب می‌یابد.

ولی تصور تحقق جرم به صورت ترک فعل

و یا فعل منفی هر چند دشوار لیکن ممکن است؛

مثل وقتی که مسئول قسمت رایانه ای یک شرکت با اطلاع یافتن از

شروع اختلال در داده‌ها و توانایی بر جلوگیری

و رفع، مبادرت به آن نوزد که در این صورت عمل فیزیکی جرم به

صورت فعل منفی است.

می‌شود، این است که لازم نیست کلیه‌ی داده‌ی رایانه‌ای پاک‌شده و یا از بین رود، بلکه حتی اگر بخشی از آن صدمه ببیند به نحوی که به صاحب آن ضرر مالی وارد شود، جرم محقق می‌گردد.

از طرف دیگر به نظر می‌رسد با توجه به رویه‌ی قضایی در مورد جرم تخریب کیفی، هر گونه عملی بر روی داده‌ها انجام گیرد ولی به

اختلال آن‌ها منجر نشود، این جرم محقق نخواهد شد. چه بسا این اعمال تحت عناوین دیگری از جمله جرایم علیه محرمانگی

داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی قابل پیگرد باشند. لذا با تصویب این لایحه و ایجاد رویه‌ی قضایی، نکات مبهم آن بیش

از پیش مشخص خواهد شد. البته ایجاد اختلال بر روی داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی به تشخیص عرف است و چه بسا این اختلال

به قدری جزئی باشد که عرف آن را قابل اغماض بدانند؛ هر چند که مطالبه‌ی خسارات مدنی از مرتکبین ممکن خواهد بود؛ چرا که

داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی بر طبق لایحه‌ی مجازات جرایم رایانه‌ای دارای ارزش مالی هستند.

نکته‌ای دیگر که باید به آن پرداخت احراز "رابطه‌ی علت" است. با این توضیح که باید نتیجه‌ی مجرمانه یعنی تخریب و ایجاد اختلال بر روی داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی

می‌شود، این است که لازم نیست کلیه‌ی داده‌ی رایانه‌ای پاک‌شده و یا از بین رود، بلکه حتی اگر بخشی از آن صدمه ببیند به نحوی که به صاحب آن ضرر مالی وارد شود، جرم محقق می‌گردد.

از طرف دیگر به نظر می‌رسد با توجه به رویه‌ی قضایی در مورد جرم تخریب کیفی، هر گونه عملی بر روی داده‌ها انجام گیرد ولی به اختلال آن‌ها منجر نشود، این جرم محقق نخواهد شد. چه بسا این اعمال تحت عناوین دیگری از جمله جرایم علیه محرمانگی داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی قابل پیگرد باشند. لذا با تصویب این لایحه و ایجاد رویه‌ی قضایی، نکات مبهم آن بیش از پیش مشخص خواهد شد. البته ایجاد اختلال بر روی داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی به تشخیص عرف است و چه بسا این اختلال به قدری جزئی باشد که عرف آن را قابل اغماض بدانند؛ هر چند که مطالبه‌ی خسارات مدنی از مرتکبین ممکن خواهد بود؛ چرا که داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی بر طبق لایحه‌ی مجازات جرایم رایانه‌ای دارای ارزش مالی هستند.

نکته‌ای دیگر که باید به آن پرداخت احراز "رابطه‌ی علت" است. با این توضیح که باید نتیجه‌ی مجرمانه یعنی تخریب و ایجاد اختلال بر روی داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی

اما بحث‌های نظری در این باب هم چنان ادامه دارد.

در باره‌ی عنصر روانی جرم "تخریب و اختلال در داده‌ها" چند نکته لازم به ذکر است. اول

این که با توجه به عبارت "قصد اضرار" در ابتدای ماده‌ی مورد بحث، هیچ تردیدی نیست

که عنصر روانی این جرم "عمدی" بودن است و جرم مذکور با سهل انگاری و بی احتیاطی

قابل ارتکاب نیست. لذا اگر شخصی به علت آشنا نبودن به سیستم باعث پاک شدن

داده‌های دیگری شود، مرتکب جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" نخواهد شد ولی

اخذ ضرر و زیان از باب مسئولیت مدنی ممکن خواهد بود.

همین طور آگاهی مرتکب نسبت به تعلق داده‌های مورد تخریب و مختل شده به دیگری

ضروری است. بنابراین اگر کسی داده‌های رایانه‌ای و مخابراتی دیگری را به تصور تعلق

آن به خودش مورد تخریب و یا اختلال قرار دهد، به دلیل فقدان عنصر روانی، متهم به

ارتکاب این جرم نخواهد بود و هر گاه به عکس متهم به داده‌های متعلق به خود به تصور تعلق

داشتن آن به دیگری و به قصد تخریب و اختلال بر روی آن‌ها صدمه‌ای وارد نماید، به

دلیل عدم تحقق شرط "تعلق داده‌ها به دیگری" از جمله اجزای مادی جرم است. به

ارتکاب جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" محکوم نخواهد شد.

علاوه بر لزوم وجود عنصر مادی و عنصر روانی برای تحقق جرم، شرط لازم دیگر آن است که

این دو عنصر با هم تقارن زمانی داشته باشند؛ بدین ترتیب، به علت آنی بودن این جرم،

با توجه به این که جرم مستمر به فعل یا ترک فعلی اطلاق می‌شود که در زمان ادامه دارد و

به عبارت دیگر جرم با عناصر خود به طور دائم تجدید حیات می‌یابد،^(۳) و این شرایط در این

جرم موجود نیست، متهم باید در همان لحظه‌ی ارتکاب عمل تخریب و ایجاد اختلال بر روی

داده‌ها از عنصر روانی لازم برخوردار باشد و الا

علاوه بر لزوم وجود عنصر مادی و عنصر روانی برای تحقق جرم، شرط لازم دیگر آن است که این دو عنصر با هم تقارن زمانی داشته باشند؛ بدین ترتیب، به علت آنی بودن این جرم، با توجه به این که جرم مستمر به فعل یا ترک فعلی اطلاق می‌شود که در زمان ادامه دارد و به عبارت دیگر جرم با عناصر خود به طور دائم تجدید حیات می‌یابد،^(۳) و این شرایط در این جرم موجود نیست، متهم باید در همان لحظه‌ی ارتکاب عمل تخریب و ایجاد اختلال بر روی داده‌ها از عنصر روانی لازم برخوردار باشد و الا

اگر مثلاً داده‌های رایانه‌ای دیگری را به تصور متعلق بودن به خودش پاک نماید ولی پس از اطلاع از این مسئله بدان راضی باشد، وی را نمی‌توان به ارتکاب جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" محکوم نمود. شرط تقارن زمانی عناصر مادی و روانی، هر چند صراحتاً در قانون نیامده، لیکن از این اصل مسلم ناشی می‌شود که به هر حال جرم باید در یک لحظه از زمان تحقق یابد و جرم نیز چیزی بیش از مجموع عناصر مادی و روانی نیست؛ بنابراین، این دو عنصر باید در یک لحظه به طور هم زمان وجود خارجی پیدا کنند.^(۱۳)

علاوه بر لزوم تقارن زمانی بین عناصر جرم، عنصر مادی و عنصر روانی باید متعلق به یک جرم واحد باشند؛ مثلاً اگر کسی به قصد دسترسی غیر مجاز به اطلاعات، اقدام به هک کردن نماید و در نتیجه‌ی آن عمل داده‌های دیگری تخریب شود، جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" محقق نشده است؛ زیرا علی‌رغم وجود عنصر مادی، عنصر روانی این جرم مفقود می‌باشد. منتهی اگر نتیجه‌ی غیر مستقیم^(۱۴) و حتمی فعل مادی مرتکب تخریب داده‌های متعلق به دیگری باشد، پذیرفتن این نظر بسیار مشکل است.

در این جا لازم است اشاره شود که ضرورتی ندارد برای تحقق جرم تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها، قصد تخریب و ایجاد اختلال نسبت به همان داده‌هایی وجود داشته باشد که عملاً تخریب و یا مختل شده است. بنابراین اگر مرتکب به قصد پاک کردن اطلاعات خاصی، عملی انجام دهد ولی اتفاقاً اطلاعات دیگری پاک شود، تأثیری در وقوع جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" نخواهد داشت.

آخرین مطلبی که در این جا به آن می‌پردازیم این است که مجازات مد نظر در این ماده یا حبس از شش ماه تا دو سال و یا پرداخت جزای نقدی از ۵ میلیون ریال تا بیست میلیون ریال است که مطابق ماده (۲۶) این لایحه هر گاه

مرتکب این جرم قبل از کشف جرم یا دستگیری، مأموران تعقیب را از وقوع جرم مطلع نماید یا به نحو مؤثری به کشف جرم کمک و راهنمایی کند یا موجبات تعقیب سایر متهمان را فراهم نماید و یا در جبران خسارات وارده مساعدت کند، در مجازات او تخفیف داده خواهد شد و یا مجازات حبس حسب مورد معلق خواهد شد و هم چنین دادگاه می‌تواند با توجه به اوضاع و احوال، مرتکب را از مجازات مقرر معاف نماید. البته تمام این صحبت‌ها مانع از مسئولیت مرتکب در جبران خسارات مدنی نمی‌شود و زیان دیده می‌تواند جبران خسارات مدنی وارده را به خاطر تخریب داده‌های رایانه‌ای و یا مخابراتی خود از دادگاه تقاضا نماید.

نکاتی که در مورد جرم "تخریب و اختلال در داده‌ها" مطرح شد تقریباً در مورد جرم "اختلال در سیستم"، موضوع ماده (۱۱) لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه‌ای نیز صادق است؛ لذا در این جا از پرداختن به آن‌ها خودداری کرده و به مسائل اختصاصی این جرم بسنده می‌کنیم.

عملیات موقوف‌سازی و یا پاک کردن غیر مجاز داده‌ها یا عملیات کامپیوتری به منظور مختل ساختن عملکرد عادی سیستم، آشکارا فعالیت مجرمانه به حساب می‌آید و به آن ساوت‌اژ

کامپیوتری می‌گویند.^(۱۵) لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه‌ای نیز در مقام بیان جرم "اختلال در سیستم" مقرر داشته است؛ "هرکسی عمداً با انجام اعمالی از قبیل وارد کردن، انتقال دادن، ارسال، صدمه زدن، پاک کردن، ایجاد وقفه، دست کاری یا تخریب رایانه‌ای یا امواج الکترو مغناطیسی، سیستم رایانه‌ای یا مخابراتی دیگری را غیر قابل استفاده کرده یا عملکرد آن‌ها را مختل نماید، به حبس از ۶ ماه تا دو سال و یا پرداخت جزای نقدی از ۵ تا ۲۰ میلیون ریال محکوم می‌گردد."

یک جزء مهم جرم سابوتاژ کامپیوتری، قصد اختلال و جلوگیری از عملکرد سیستم است، عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم سابوتاژ کامپیوتری عبارت است از ۱- ابزار و راه‌ها ۲- هدف^(۱۶) که رکن اول همان عنصر مادی و رکن دوم همان عنصر روانی جرم است که توضیحات و نکات مربوط به آن‌ها شبیه مطالب بحث شده در مورد جرم "تخریب و اختلال در داده‌ها" است.

اما نکته‌ی جالبی که در این جا باید بحث شود، این است که موضوع جرم "اختلال در سیستم" و یا سابوتاژ کامپیوتری با توجه به بندهای "الف" و "ب" ماده (۱) لایحه‌ی قضایی مجازات جرایم رایانه‌ای، قسمت سخت افزاری رایانه

علاوه بر لزوم تقارن زمانی بین عناصر جرم عنصر مادی و عنصر روانی باید متعلق به یک جرم واحد باشند. مثلاً اگر کسی به قصد دسترسی غیر مجاز به اطلاعات، اقدام به هک کردن نماید و در نتیجه‌ی آن عمل داده‌های دیگری تخریب شود، جرم "تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها" محقق نشده است؛ زیرا علی‌رغم وجود عنصر مادی، عنصر روانی این جرم مفقود می‌باشد.

را نیز شامل می‌شود و با عنایت به این نکته که قسمت‌های سخت افزاری دستگاه می‌تواند موضوع جرم تخریب مذکور در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵، نیز قرار گیرد؛ این سؤال به ذهن متبادر می‌گردد که به هنگام تصویب این لایحه کدام یک از این دو قانون صلاحیت مورد استناد قرار گرفتن در مورد تخریب قسمت‌های سخت افزاری رایانه را خواهد داشت.

در این جا قانون سابق یعنی مواد مربوط به جرم تخریب مذکور در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵، عام بوده و قانون لاحق یعنی ماده (۱۱) لایحه ی مجازات جرایم رایانه ای، حکم خاصی را بیان می‌دارد. در این حالت در مورد نسخ ضمنی قانون سابق تردیدی نیست؛ جز این که قاعده ی خاص نمی‌تواند عام را از هر جهت نسخ کند و فقط اجرای حکم آن را در مورد خاص و در این جا مواردی که موضوع جرم تخریب، قسمت سخت افزاری رایانه باشد، منع می‌کند.^(۱۷)

روش‌های فنی ارتکاب جرم

تخریب و ایجاد اختلال در داده‌ها و سیستم گاه نتیجه ی حمله ی فیزیکی به تأسیسات کامپیوتری است و گاه این گونه اعمال از طریق روش‌های تکنیکی، از قبیل تولید ویروس‌ها و کرم‌های رایانه ای و بمب‌های منطقی زمانی، صورت می‌گیرد که در بیشتر این موارد هدف مرتکب صرفاً صدمه زدن است. حال به توضیح مختصری راجع به ویروس‌ها، کرم‌ها و بمب‌های منطقی می‌پردازیم.

ویروس عبارت است از یک سری کدهای برنامه که می‌تواند خود را به برنامه‌های مجاز بچسباند و به دیگر برنامه‌های کامپیوتری منتقل شود. ویروس می‌تواند با استفاده از یک قطعه‌ی مجاز نرم افزاری که به ویروس آلوده شده است و یا با استفاده از برنامه‌های آلوده به سیستم کامپیوتر وارد شود.

کرم به طریقی شبیه ویروس ایجاد می‌شود تا با نفوذ در برنامه‌های داده پردازی مجاز،

داده‌ها را تغییر دهد و یا تخریب و یا نابود سازد. اما تفاوتی که کرم با ویروس دارد این است که کرم قدرت تکثیر خودش را ندارد. بمب منطقی نیز برنامه ای است جهت نابود ساختن یا اصلاح داده‌ها در زمان معینی در آینده که بر خلاف ویروس‌ها و کرم‌ها کشف آن‌ها بسیار دشوار است.^(۱۸)

ما باید سیستم خود را در مقابل کدام یک از فعالیت‌ها بیش از همه محافظت کنیم.

آیا راهی برای جلوگیری کامل از نفوذ به درون

سیستم‌های رایانه ای و ارتباطاتی ما وجود دارد. این پرسش‌ها پاسخ‌های ساده‌ای دارند. احتمالاً هیچ راهی برای جلوگیری کامل از نفوذ وجود ندارد اما می‌توانیم وقوع آن دسته از جرایم رایانه ای را که بالقوه خطرناک هستند به حداقل برسانیم. آگاهی و مدیریت خوب کارکنان در قالب آموزش آنان و هم چنین آموزش عمومی افراد می‌تواند کارآمدترین دفاع در مقابل رخنه در سیستم‌ها و تخریب داده‌های رایانه ای و ارتباطاتی باشد.

پی‌نوشت‌ها

(۱) میر محمد صادقی، دکتر حسین، کلاهبرداری رایانه ای، ماهنامه ی اصلاح و تربیت، سال سوم، بهمن ماه ۸۳.

2) Ecstroy

3) Damage

(۴) میر محمد صادقی، دکتر حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۰.

(۵) کاتوزیان، دکتر ناصر، اموال و مالکیت، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۰.

(۶) میر محمد صادقی، دکتر حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۰.

(۷) مندرج در مأوی دو روزنامه داخلی قوه قضاییه، دوشنبه ۷ دی ۱۳۸۳، شماره ۳۹۵.

(۸) میر محمد صادقی، دکتر حسین، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۰.

(۹) داده ی رایانه ای عبارت است از هر نمادی از وقایع، اطلاعات یا مفاهیم به شکلی مطلوب برای پردازش در یک سیستم رایانه ای که شامل برنامه ای مناسب است و باعث می‌شود که سیستم رایانه ای عملکرد خود را به مرحله ی اجرا گذارد.

(۱۰) سیستم رایانه ای هر گونه دستگاه یا مجموعه ای از دستگاه‌های متصل سخت افزاری یا نرم افزاری است که از طریق اجرای برنامه‌های پردازش خودکار داده عمل می‌کند.

(۱۱) رأی وحدت رویه ی شماره ۱۰ مورخ ۱۳۵۵/۷/۳۱، هیأت عمومی دیوان عالی کشور.

(۱۲) نوربها، دکتر رضا، زمینه ی حقوق جزای عمومی، نشر دادآفرین، ۱۳۷۸.

(۱۳) میر محمد صادقی، دکتر حسین، جرایم علیه اموال و مالکیت، نشر میزان، ۱۳۷۸.

14) Oblique intention

(۱۵) سازمان ملل "نشریه ی سیاست جنایی"، ترجمه ی دبیرخانه ی شورای عالی انفورماتیک، جلد اول، شماره ۴۴-۴۱، مرداد ۱۳۷۶.

(۱۶) باستانی، برومند، جرایم کامپیوتری و اینترنتی، انتشارات بهنامی، تهران، ۱۳۸۳.

(۱۷) کاتوزیان، دکتر ناصر، مقدمه ی علم حقوق و مطالعه در نظام حقوق ایران، تهران، انتشار، ۱۳۸۰.

(۱۸) باستانی، برومند، جرایم کامپیوتری و اینترنتی، انتشارات بهنامی، تهران، ۱۳۸۳.